

ELS VALLEMOSSA, GENT COMPROMESA

INFORME SOBRE ELS MÈRITS DEL GRUP

Adesiara solem dir que és de pobles justs i savis retre tribut de reconeixement i gratitud als fills honorables que els han prestigiats. També és prou conegut que, sovint, hi ha una major tendència a enaltir allò que ens ha vingut de fora que a valorar la nostra pròpia gent. Valldemossa, un dels més bells paratges de la terra, ha gaudit al llarg de la història de visitants il·lustres que han projectat el nom de la vila arreu del món: Chopin, George Sand, l'Arxiduc Lluís Salvador d'Àustria, Rubén Darío, Miguel de Unamuno i tants d'altres. El cas dels germans Rafel, Bernat i Bartomeu Estaràs és diferent, perquè tota la nissaga és i representa la pura essència valldemossina. Pertanyen a la saba d'una terra de la qual fan part, perquè representen l'arrelament amb la tradició d'una vila carregada d'història i de memòria viva que, en el seu aïllament de la muntanya i amb el farciment de colors que pinten el seu paisatge, va recollir i protegir les més belles danses, les més belles cançons, les més belles històries d'amor que, d'avis a néts, de pares a fills i de padrins a fillols, s'han pogut transmetre de generació en generació per salvar el ric patrimoni cultural i artístic que defineix Valldemossa. Ells han viscut – com va dir el poeta – *per a salvar-nos el mots; per a recobrar-nos el nom de cada cosa.*

L'immens i intens univers de música i poesia que té enclavat el paisatge valldemossí va ser la font d'on varen beure els germans Estaràs. Amb la referència de son pare, músic i folklorista autodidacte, del petit cosmos que habitava o pul·lulava per devers l'Hotel de l'Artista i dels satèl·lits que hi giraven a l'entorn, Rafel, Bernat i Tomeu varen ser alletats entre vou-veri-vous i varen alenar des de la infantesa aquest perfum de cultura popular que, de grans, com qui trepitja la neu per fer que duri més temps, recollirien i exportarien com a signe d'identitat i segell dels seus orígens. La seva marca registrada seria, per a sempre més, arreu del món: *made in Valldemossa.*

Són molts els mèrits que els acrediten mereixedors de la més alta distinció que el poble de Valldemossa pugui dedicar als seus fills, perquè el grup complet, bastit a l'entorn dels germans Estaràs, no són només una família valldemossina, són part intrínseca del poble i viuen inserits en la història més recent. *Els Valldemossa* són Valldemossa! I ho són en plenitud, íntegrament i sense restriccions, amb entusiasme col·lectiu i sense que ningú se pugui sentir exclòs de retre un just reconeixement, perquè el grup humà i musical que integraren, amb independència de les sempre respectables ideologies personals, són ja patrimoni de tot el poble sense distinció de cap casta. *Els Valldemossa* són Valldemossa i de tota la gent de Valldemossa.

A l'hora de fer concreció dels mèrits que atresora el grup i, a títol individual, els membres més destacats, brolla un denominador comú: són gent compromesa. Així, doncs, sobre el detall d'aquests compromisos, es poden bastir i detallar els mèrits per fer-ho amb metodologia i coherència.

- **Compromís amb el poble.** El primer dels mèrits, que ja es visualitza en incorporar el topònim de la seva vila al nom del grup, és la sintonia i integració de manera harmònica amb el seu poble al llarg de tota la trajectòria musical i vital, actuant sempre com a ambaixadors de Valldemossa. Han pujat el nom del poble a alguns del millors escenaris del món i l'han passejat, entre aplaudiments, pels cinc continents i els cinc oceans. Ho han fet de forma honorable, perquè varen saber extreure i projectar allò que és, en essència, tant el poble com el conjunt del municipi. I Valldemossa, com Mallorca en el seu conjunt, destil·la història i el seu entorn projecta música, poesia, pintura... bellesa, en definitiva.
- **Compromís amb la cultura popular.** L'arrelament en les tradicions es materialitza en la utilització de fonts orals per enllestir la feina de recollida de la cançó popular i la posterior divulgació artística. *Els Valldemossa* varen treure la pols a cançons que es començaven a oblidar. Eren tonades que es transmetien de pare a fills, però que ja havien deixat de ser populars. Ells les rescataren i, avui, tenen la supervivència assegurada.

- **Compromís amb la poesia.** Un valor afegit que ultrapassa la tasca de donar a conèixer la música tradicional, és la divulgació dels més destacats poetes contemporanis de Mallorca. Més enllà de la simple recuperació de les tonades populars, en el camp de la creació pròpia, té molt de mèrit haver musicat en vida autors com Josep Maria Llompart, Guillem d'Efak, Miquel Bauçà o Blai Bonet, per esmentar quatre excel·lents poetes que ja no hi són, però que varen ser a temps d'escoltar els seus versos amb la música i les veus del grup *Els Valldemossa*.
- **Compromís amb la Cultura i l'Art.** Cultura i Art, en majúscules i en la seva consideració general, han estat les dues voreres del camí per on ha transitat la vida del grup. Sempre entrunyellats a l'arbre de la música, no ha estat aquesta l'única faceta seva del món de l'art i de la cultura, sinó que l'han complementat amb la poesia, la literatura i la pintura, camps que, ni que sigui a títol individual, també han conreat amb un digne nivell qualitatiu. A més de la creativitat literària de Rafel, i l'artística, com a aquarel·lista, de Bernat, cal esmentar que Tomeu, per l'habilitat com a instrumentista, també mereix el qualificatiu d'artista.
- **Compromís solidari.** *Els Valldemossa* han defugit qualsevol aire de pretensió arrogant. Són centenars les actuacions que han realitzat, de franc, amb l'únic interès de contribuir a la defensa de causes benèfiques, justes i nobles o, si més no, a favor de defensar els valors de la nostra llengua, cultura i territori. El seu caràcter generós i el seu esperit solidari mai no han deixat d'atendre qualsevol sol·licitud raonable de col·laboració.
- **Compromís pedagògic.** Una tasca importantíssima i ben rellevant va ser l'atenció dedicada als joves en una llarga campanya sobre dotze lliçons desenvolupades des de 1979 fins a 1991. Sota el títol genèric *ELS VALLDEMOSSA A LES ESCOLES*, dotzenes de centres de primària de les illes Balears i Pitiüses i milers i milers d'infants, participaren d'una activitat cultural que, en molts de casos, va significar el primer encontre musical

amb la llengua catalana, pròpia de Valldemossa, de Mallorca i del conjunt de les illes. Al llarg de dotze anys, el grup, reforçat amb altres músics, oferien cada curs escolar una nova lliçó bastida sobre un tema central que pretenia il·lustrar la geografia de les cançons del món, sempre a partir de la referència de les més belles cançons de la nostra terra. L'actuació itinerant del grup es completava i complementava amb un quadern d'exercicis que arrodonien la intenció pedagògica de les lliçons. Encara avui, persones que ja superen la quarantena, recorden aquella experiència infantil com a referència emblemàtica de connexió amb la nostra música i, més enllà, amb la cultura en general.

- **Compromís amb el territori.** És, precisament, en aquelles lliçons pedagògiques apuntades en el punt anterior, adreçades als estudiants dels darrers cursos de primària, on es pot observar l'especial èmfasi que el grup va posar en la defensa del territori i de la natura, com a patrimoni comú a llegar a les futures generacions. Amb metàfores poètiques que van des de convidar a observar el vol de la falsia, albirar la roca foradada, o recórrer els camins de l'Arxiduc, promouen una de les més nobles atencions: protegir i estimar la nostra terra.
- **Compromís amb la feina.** La perseverança, la tenacitat i la constància són uns altres valors que destaquen a la trajectòria del grup. L'any 2009, quan el Govern de les Illes Balears els va concedir el premi Ramon Llull, s'acompliren 50 anys de dedicació professional a la música. Que un grup musical sobrepassi mig segle de vida amb dedicació ininterrompuda és un cas molt poc freqüent arreu del món i, sobretot, únic a Mallorca i en el marc de les terres de parla catalana.

En aquest apartat, referit a la dedicació professional del grup, s'ha d'incloure la faceta d'empresaris al capdavant de les sales de festa *Tagomago* i, anys després, *Jack el negro*. Gràcies a la seva gestió com a animadors culturals va ser possible escoltar a Mallorca músics i cantants de

primera línia com Louis Armstrong, Lionel Hampton, Maurice Chevalier, Johnny Holiday i Silvie Vartan, Shirley Bassey , Tom Jones, Tete Montoliu o Pedro Iturralde, entre d'altres.

- **Compromís amb l'humanisme.** Un darrer mèrit a destacar i, com diuen els anglesos: *The last buth not the least* (no per ser el darrer del relat s'ha de considerar l'últim en importància), és la bonhomia personal. Les futures generacions podran escoltar la música del grup, llegir les coses que s'han escrit d'ells, mirar fotografies i imatges animades d'algunes actuacions, però allò que no podran copsar, perquè no és un llegat material que es pugui transmetre, és la bondat dels integrants. Per això, en aquesta relació de mèrits, és necessari deixar-ne constància, perquè segurament és el més mal de fer objectiu. Són persones senzilles, gent de la terra, gent que no dicta frases solemnes, gent del país, gent humil, gent, en definitiva, que es fa estimar. Són de soca-rel, enamorats del seu poble, entusiastes defensors de la seva gent, hospitalaris, amables, amigables, tendres. És difícil tractar *Els Valldemossa* d'una manera freda i distant, perquè provoquen una immediata empatia que convida a una complicitat entranyable. Són una gent que brinda i exhala afecte. Tots els seus membres, avui personificats en Tomeu Estaràs, Gènia Tobin i Miquel Brunet, es fan estimar des de la senzillesa. Qui els coneix i no els estima, o bé no els coneix prou o té avariats l'aparell afectiu.

Els compromisos anteriors, certifiquen que un reconeixement de mèrits al grup *Els Valldemossa* honora tant als destinataris com als qui puguin fer efectiva la concessió. Totes i cada una de les persones que, ni que sigui temporalment, han fet part del grup han de sentir-se identificades amb aquest reconeixement, però, part damunt de tots, els tres germans Rafel, Bernat i Tomeu, amb Genia Tobin i Miquel Brunet, són els més clars destinataris directes en qui s'ha de concentrar la distinció. En els dos primers, per desgràcia, ja tindrà caràcter pòstum, però sortosament Tomeu, Genia i Miquel, encara en plena activitat musical, podran gaudir en vida d'un mèrit que ha de complaure no només als actuals integrants del consistori, sinó a tota la família

valldemossina de la qual *Els Valldemossa* n'han fet part, per naixement i per vocació, en plenitud i sense restriccions.

Abans de presentar un resum, com a conclusió dels mèrits detallats, és tan convenient com just dedicar una menció personal concreta al major dels germans. En Rafel tenia l'endarrer de fer el pregó de festes del seu poble que, un any després de morir, va fer el grup, amb un enginy i un encert que Rafel hauria validat. No costa gaire imaginar que ell també hauria incidit en una declaració d'afecte, com a militant actiu de Valldemossa, i l'hauria completat amb les seves dèries i il·lusions personals. Diria que haver fet una bandera per embolicar-se amb el nom del seu poble i passejar-la arreu li havien conferit sentit a l'existència, i que dotar la vida d'una raó de ser és un privilegi de la gent afortunada. Hauria reclamat a tothom servir i servir amb lleialtat la llengua dels nostres padrins, perquè és el millor signe d'identitat i constitueix el gran patrimoni que defineix la nostra nissaga. Ens hauria convidat a defensar el territori, perquè sense terra no hi ha poble ni paisatge. Així, amb la llengua, la cultura i la terra ens hauria pogut dir allò que va fer ell amb el seu exemple. Ens hauria recordat la figura senyera de Ramon Llull, que habità i es passejà per aquests paratges i, manllevant una dita al doctor il·luminat, ens faria avinent que “qui no viu, no estima; qui no estima, no viu.” Aprofitaria per recordar que només pot ser estimat qui estima. Que només viu qui és estimat. Així conclouria que l'estimació i la vida que han abocat al seu poble *Els Valldemossa*, i la que abocaran encara per molts d'anys els actuals membres del grup, són la doble penyora que arrodoneix un llegat a l'art i a la cultura, és a dir, a la noble feina d'abellir-nos el temps i els sentiments.

En resum i per concloure, *Els Valldemossa* són mereixedors d'un reconeixement oficial i públic...

- perquè simbolitzen l'essència identitària del poble que ha donat nom al grup,
- perquè han conreat la música, la poesia, la literatura i la pintura,
- perquè ens han transmès la cultura popular,
- perquè han musicat i donat a conèixer els millors poetes de Mallorca,

- perquè han defensat la llengua i el territori,
- perquè han contribuït a inculcar l'estima per la cultura a noves generacions,
- perquè han mostrat reiteradament una col·laboració generosa i desinteressada a favor de moltes de causes justes i nobles,
- perquè han estat ambaixadors, arreu del món, del nom del seu poble i de l'illa de Mallorca,
- perquè han estat i són un cas únic a Mallorca en el camp de la música professional, amb més de 50 anys de vida activa,
- per la seva bonhomia,

Els Valldemossa per la detallada nòmina, segurament incompleta, dels compromisos, s'han fet mereixedors de ser honorats amb la més alta distinció que pugui concedir el poble de Valldemossa. La mirada d'en Rafel, la bohèmia d'en Bernat, la bonhomia d'en Tomeu, la dolçor de na Genia o el talent d'en Miquel, són qualitats que avui han esdevingut patrimoni col·lectiu que comparteix tot el poble.

Feta està i escrita la justificació formal dels mèrits que els fan creditors conjunts, a ells i al seu poble, sempre indestriables, perquè no hi ha dubte que un reconeixement com aquest és, també i sobretot, un reconeixement a tot el poble, perquè com he dit a l'inici, *Els Valldemossa* són Valldemossa.

Bartomeu Mestre i Sureda

Dat a Son Menut (Felanitx) als 9 dies de març de 2011

Com a complement dels arguments exposats, entenc convenient afegir un annex amb la descripció cronològica de la vida artística del grup, per deixar constància, entre altres dades d'interès general, els noms de les diverses persones que hi col·laboraren al llarg de la seva història amb més o menys dedicació.